

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3113/2022. (III. 23.) AB HATÁROZATA

bírói döntés megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Balassagyarmati Törvényszék 38.Bv.456/2020/2. számú végzése és a Balassagyarmati Törvényszék 3.Bpkf.313/2020/8. számú végzése alaptörvény-ellenes, ezért azokat megsemmisíti.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A saját ügyében személyesen eljáró indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján kezdeményezte az Alkotmánybíróság eljárását.
- [2] 1.1. Az indítvány alapjául szolgáló ügy a következőképpen foglalható össze.
- [3] Az indítványozó fogvatartottként több alkalommal panaszt, valamint kártalanítás iránt kérelmet nyújtott be az illetékes büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) intézeteknél, alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekre hivatkozva. A panaszaiban többek között a megfelelő élettér és étkeztetés hiányát, a mellékhelyiség nem megfelelő elválasztását, valamint a számára sérelmesnek vélt, egyéb elhelyezési körülményeit kifogásolta, ezen felül hivatkozott kártevők jelenlétére is.
- [4] A fogvatartott panaszának elbírálását követően átszállításra került a Váci Fegyház és Börtönbe. Ennek folytán a Budapest Környéki Törvényszék járt el az ügyben, és 2019. február 14. napján 8.Bv.2533/2018/4. számú végzésében elbírálta az elítélt szóban forgó kártalanítási kérelmét, és kártalanítást állapított meg részére. Az elítélt fellebbezett a döntés ellen, amelyhez további kártalanítási kérelmeket és panaszokat csatolt.
- [5] A Budapest Környéki Törvényszék mint másodfokú bíróság az elsőfokú döntés ellen benyújtott fellebbezést alaposnak találta, ezért azt hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.
- [6] A fogvatartott indítványozó időközben kártérítési pert is indított személyiségi jogainak megsértése miatt a Magyar Állam ellen, ugyanis álláspontja alapján számos panaszt nyújtott be alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt, kártalanítási eljárás viszont csupán egyetlen beadványa alapján indult meg. Keresetében utalt arra az összegre, amelyet a kártalanítási eljárásból vár, valamint arra, hogy a sérelmesnek vélt időszak ettől meddig tartott pontosan és azt a bíróság miképp vizsgálja. A keresetet a Fővárosi Törvényszék elutasította. A döntés ellen az indítványozó fellebbezett, amelyet a másodfokú bíróság alaposnak talált, ezért az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította. Az újabb eljárás során az indítványozó szóban forgó keresetét elutasították.
- [7] Áttétel útján a kártalanítási ügy a Balassagyarmati Törvényszék elé került az illetékesség megváltozása miatt, tekintettel arra, hogy időközben a fogvatartott átszállításra került a Balassagyarmati Fegyház és Börtönbe. A fogvatartott indítványozó ezt követően (ismét) beadványt nyújtott be több korábban kelt panaszát és kártalanítási eljárási kérelmét is csatolva.
- [8] A Balassagyarmati Törvényszéken indult eljárást a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet hatályos rendelkezései alapján

2020. május 12. napján felfüggesztette az eljáró bíróság. 2020. június 1. napját követően az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt indított bv. (kártalanítási) eljárás felfüggesztésének oka megszűnt, így a kérelem elbírálásra került.

- [9] A sérelmesnek vélt időszakot a jelen ügy tárgyát képező kérelmeiben az indítványozó 2013. március 24. napjától kezdődően jelölte meg. Az indítványozó arról is nyilatkozott, hogy az alapvető jogait sértő elhelyezési körülmények miatt korábban az Emberi Jogok Európai Bíróságához (a továbbiakban: EJEB) nem terjesztett elő kérelmet.
- [10] 1.2. A Balassagyarmati Törvényszék 38.Bv.456/2020/2. számú elsőfokú végzésében az indítványozó három kártalanítási kérelmét (2018. január 15., 2019. december 31., 2020. február 25.) egy eljárásban bírálta el. Végzésében megállapította, hogy a fogvatartott által hivatkozott többi kérelem tekintetében nincs nyoma annak, hogy azok megfelelően lettek volna benyújtva az illetékes bv. intézet parancsnokához. A Törvényszék ezen kérelmeket tehát áttette az illetékes bv. intézethez, azonban azok előterjesztése a Törvényszék felé nem történt meg, így nem képezhetik az eljárás tárgyát. További kérelmei tekintetében a bíróság megállapította, hogy azok hiányosan kerültek kitöltésre, illetve több esetben nem az arra rendszeresített, a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19) IM rendelet 8. számú mellékletében található nyomtatványon kerültek benyújtásra, ezért azok elbírálását elutasították.
- [11] A bíróság kitért továbbá arra, hogy az iratok alapján az is megállapítható, hogy a fogvatartott szintén több alkalommal (formailag) a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) 144/B. § szerinti panaszt is benyújtotta az illetékes bv. szerv vezetőjéhez, 2017. december 18. napján, 2019. július 9. napján, valamint 2019. december 11. napján. Ezen kívül hivatkozott további, általa benyújtott panaszokra is a fogvatartott, azonban azok az illetékes bv. intézet parancsnokához nem lettek benyújtva, így azokat el sem bírálták, tehát nem igazoltak. Mindezek alapján nem képezhetik a bírósági eljárás tárgyát.
- [12] A bíróság az említett panaszokkal kapcsolatosan megállapította, hogy azok konkrétan a kártalanításra hivatkoznak és arra is irányulnak, holott a panasz preventív, megelőző jellegű kellene legyen. Minderre tekintettel az eljáró bíróság a felsorolt három (formailag) panasz közül tartalmilag egyiket sem tekintette panasznak. Ezzel kapcsolatban a bíróság hangsúlyozta, hogy nem köti a bv. szervek döntése a panaszok és a kérelmek megalapozottsága tekintetében, a bv. szervek döntéseihez ezzel kapcsolatosan anyagi jogerő nem fűződik.
- [13] Az eljáró bíróság utalt arra is, hogy a fogvatartott által megjelölt és sérelmesnek vélt időszakot két részre kell bontani; 2016. december 31. napját megelőző és az előtt megszűnt, valamint azt követő fogvatartási időszakokra. A 2017. január 1. napjától kezdődő időszak tekintetében a kártalanítási eljárás feltétele a Bv. tv. 144/B. § szerinti panasz benyújtása, amelyeket a fentebb kifejtettek szerint az indítványozó nem tett eleget.
- [14] A 2016. december 31. napjáig terjedő időszak tekintetében a bíróság kifejtette, hogy a Bv. tv. 10/A § (4) bekezdése alapján a kártalanítási igény attól a naptól számított 6 hónapon belül érvényesíthető, amelyen az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények megszűntek. Utalt arra is a bíróság, hogy e bekezdés alkalmazásában nem tekinthető az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmény megszűnésének, ha e körülmény fennállása rövid időtartamra, de legfeljebb harminc napra megszakad azért, mert az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott elhelyezése során a jogszabályban előírt élettér biztosítva volt.
- [15] A törvényszék megállapította, hogy az elítélt 2013. március 24. napjától 2013. szeptember 27. napjáig előzetes fogvatartásban, 2013. szeptember 28. napjától 2016. június 8. napjáig házi őrizetben volt, majd 2016. június 9. napjától ismételen előzetes fogvatartásba került, ezek után pedig szabadságvesztés büntetésének töltését kezdte meg. Megállapította mindezek alapján a bíróság, hogy 2013. szeptember 27-én tehát megszűntek a sérelmezett fogvatartási körülmények, így kérelmét jogvesztő határidőn túl terjesztette elő a fogvatartott, ezért annak 2013. március 24. és 2013. szeptember 27. közötti időszakra vonatkozó része elkésetttség miatt elutasításra került.
- [16] Megállapította még a bíróság, hogy ezen túl a fogvatartottnak a fogvatartása során további 2 alkalommal is több, mint 30 napon keresztül biztosítva volt a minimális élettér (2016. szeptember 12. napjától 2016. október 26. napjáig 45 napon keresztül, valamint 2016. november 28. napja és 2017. február 5. napja között 70 napon keresztül), ezáltal a sérelmes és az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények szintén megszűntek 2016. november 28. napján, tehát a kérelem a Bv. tv. 10/A. § (4) bekezdésére tekintettel elkésettnek minősül.
- [17] A bíróság a fogvatartott kártalanítási kérelmét mindezekre tekintettel elutasította.

- [18] 1.3. A döntés ellen az indítványozó és az ügyészség is fellebbezést nyújtott be. Az indítványozó szerint a kártalanítási kérelmek benyújtása nem kötelező feltétele a kártalanítási eljárásnak, míg az ügyészség az eljáró bíróság megszorító értelmezésére hivatkozott, miszerint túl szigorúnak tartja azt, hogy nem minősítették a fogvatartott beadványait panasznak.
- [19] A másodfokon eljáró Balassagyarmati Törvényszék a fellebbezéseket nem találta alaposnak, álláspontja alapján eljárása során az elsőfokú bíróság a Bv. tv.-ben rögzített eljárási szabályokat megtartotta, ezért a végzésben foglalt indokokkal egyetértett. Utalt arra is döntésében, hogy a bíróságot nem köti más szerv döntése, ennek megfelelően egy beadvány sem minősülhet panasznak abból kifolyólag, hogy a bv. intézet parancsnoka a beadványt a Bv. tv. 144/B. §-a szerinti panasznak tekintette, amennyiben ennek ellenére a beadvány tartalmából egyértelműen más következik. A fogvatartott elutasított „panaszában” konkrétan kártalanítást kért, holott a panasz lényege, hogy a fogvatartott egyértelműen jelezze, mely elhelyezési körülmények sérelmesek a számára, és e problémákra tekintettel nem anyagi ellentételezést kér, hanem a sérelmezett elhelyezési körülmények javítását, illetve megszüntetését. Ezáltal tehát helyesen járt el az elsőfokú bíróság döntésének meghozatala során. Mindezekre figyelemmel a másodfokú bíróság a 3.Bpkf.313/2020/8. számú végzésével az elsőfokú döntést helybenhagyta.
- [20] 2. Az indítványozó ezt követően fordult az Alkotmánybírósághoz és kérte a Balassagyarmati Törvényszék 38.Bv.456/2020/2. számú végzése és a Balassagyarmati Törvényszék 3.Bpkf.313/2020/8. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és azok megsemmisítését. Panaszában és annak többszöri kiegészítésében előadta, hogy több alaptörvényben biztosított jogát sértették az eljáró bíróságok végzései. Mindezzért hivatkozott az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésére, a C) cikk (1) bekezdésére, az E) cikk (2)–(4) bekezdésére, a G) cikk (2) bekezdésére, a Q) cikk (2)–(3) bekezdésére, az R) cikk (1)–(4) bekezdésére, a T) cikk (1)–(3) bekezdésére, az I. cikk (1)–(3) bekezdésére, a II. cikkre, a III. cikk (1) bekezdésére, a IV. cikk (1)–(4) bekezdésére, az V. cikkre, a XV. cikk (1)–(2) bekezdésére, a XX. cikk (1) bekezdésére, a XXI. cikk (1) bekezdésére, a XXII. cikk (2) bekezdésére, a XXIV. cikk (1)–(2) bekezdésére, a XXV. cikkre, XXVIII. cikk (1), (6)–(7) bekezdésére, 25. cikk (1) bekezdésére, 26. cikk (1) bekezdésére, valamint a 28. cikkre.
- [21] 2.1. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában és annak többszöri kiegészítésében kifejtette, hogy a vonatkozó jogszabályok értelmezése során az eljáró bíróságok figyelmen kívül hagyták a törvény és a jogalkotó célját, ezáltal nincs összhang az Alaptörvény és a támadott végzések között. Az indítványozó szerint ezen rendelkezéseknek az Alaptörvény III. cikk (1) bekezdésében, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkében foglalt kínzás és embertelen bánásmód megsértését kellene kompenzálnia, a bíróságok téves jogértelmezése folytán viszont nem jut érvényre a jogalkotó akarata, a Bv. tv. preambulumban foglalt alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítás intézménye.
- [22] Az indítványozó előadta, hogy a Magyar Állam annak ellenére, hogy ez kötelessége, mégsem biztosított számára utólagos kompenzációt a fogvatartása végrehajtása során elszenvedett és azzal együtt járó sérelmeiért, ezzel szintén megsértve az Alaptörvény III. cikk (1) bekezdésében foglalt kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmát. Álláspontjának alátámasztásaként utalt többek között a nemzetközi esetjogra és az Alkotmánybíróság korábbi releváns gyakorlatára is.
- [23] Az embertelen bánásmód tilalmának a sérelmével kapcsolatban az indítványozó kifejtette továbbá, hogy az eljáró bíróságok az érdemben nem vizsgált időszak tekintetében kizárólag a jogszabályban meghatározott mozgásteret figyelembe véve állapították meg az alapjogokat sértő körülmények hiányát, holott a kártalanítás minden olyan napra jár, amelyet az elítélt vagy egyéb jogcímen fogvatartott alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények között tölt. Nem vizsgálták az egyéb, szintén az embertelen bánásmód körében relevanciával bíró körülményeket, mint például a mellékhelyiség nem megfelelő elkülönítését, a megfelelő szellőztetés mennyiségének és gyakoriságának lehetőségét. Mindezzel pedig az indítványozót megfosztották a kompenzációtól.
- [24] 2.2. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában és annak kiegészítéseiben az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt törvény előtti egyenlőség sérelme kapcsán kifejtette, hogy azonos tényállás mellett, azonos jogszabályt alkalmazva, az eddigi gyakorlathoz képest eltérő döntést hozott az eljáró bíróság. Nem helytálló az indítványozó véleménye szerint az, hogy bizonyos ügyekben helyt adtak a kérelmeknek és megítélték a kártalanítást, majd ezzel teljesen ellentétes módon az ugyanilyen alapokon fekvő jelen ügyben viszont (lényegében érdemi vizsgálat nélkül) elutasították.

- [25] 2.3. Az indítványozó előadta továbbá, hogy a bírósági végzésekben kifejtett jogértelmezés, amelynek következtében (lényegében érdemi vizsgálat nélkül) elutasították a kérelmeit, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság elvét, valamint a XXVIII. cikk (1) bekezdésében deklarált tisztességes bírósági eljáráshoz való jogát sérti.
- [26] 2.3.1. Az indítványozó a jogállamiság sérelmét abban látta, hogy az eljáró bíróságok a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmába ütköző jogértelmezést fejtettek ki az ügyében azzal, hogy a Bv. tv. módosításának hatálybalépését megelőző fogvatartási időszak tekintetében is alkalmazták a 2017. január 1. napjától életbe lépett rendelkezéseket, ezáltal visszaható jelleggel olyan követelményt állítottak a jogérvényesítésre, amelynek megfelelni utólag már nem lehet. Hangsúlyozta beadványaiban az indítványozó, hogy a bíróság jogértelmezése, miszerint a 2017. január 1. napját megelőző időszakra a kérelmeit elkésettnek tekintette, téves. Ezzel kapcsolatosan hivatkozik többek között a 3154/2019. (VII. 3.) AB határozatra, amely kimondta, hogy alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítási eljárás során a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmát sérti a bíróságok azon jogértelmezése, amely még nem létező jogszabályi kötelezettség megkövetelésével, azaz az elbírált időszakban még nem hatályos jogszabály alkalmazásával dönt az elítélt számára hátrányosan a kártalanítási igényről.
- [27] Hivatkozott arra is az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelme kapcsán az indítványozó, hogy a Balassagyarmati Törvényszéken, miután a kialakult egységes bírói gyakorlattól kirívóan eltérően döntöttek ügyében, sérti a jogbiztonság elvét is, ugyanis kiszámíthatatlanná teszi a joggyakorlatot. Véleménye szerint a panasz intézménye nem kötelező jellegű szabályozás, nem jogérvényesítő eszköz, ezt tehát a bíróság nem róhatja a terhére.
- [28] Hozzátette még, hogy a Bv. tv. 144/B. § szerinti panaszt és benyújtásának szabályozását az Országgyűlés utóbb eltörölte, és utólag nem írta elő semmilyen formában azt.
- [29] 2.3.2. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes bírósági eljáráshoz való jog kapcsán egyfelől az észszerű határidő követelményének megsértését, másfelől *contra legem* jogértelmezés kifejtését, illetve a bírósághoz való jog – mint részjogosítvány – megsértését kifogásolta az indítványozó.
- [30] Véleménye szerint a bíróság több szempontból is megszegte a tisztességes bírósági eljárás követelményét. A jegyzőkönyv elérésére előírt határidőt a bíróság túllépte, iratellenesen nem ismerte el a panaszai megalapozottságát, annak ellenére, hogy több alkalommal nyújtotta be azokat, lehetőségeihez mérten maximálisan kimerítve a panasz intézményét. Az indokolatlanul elhúzódnak és megfelelő tájékoztatást nélkülöző eljárásával a bíróság az indítványozó álláspontja alapján kiüresítette a jogszabály valós rendeltetését és értelmét és figyelmen kívül hagyta a Kúria 8. számú, a büntetés-végrehajtási bírói gyakorlat, különös tekintettel a reintegrációs őrizetre című összefoglaló véleményét, teljes mértékben sértve a jogállamiság, valamint a tisztességes bírósági eljárás részelemét képező fegyverek egyenlősége követelményét is. A panasz tartalmára vonatkozóan a Bv. tv. nem rendel semmiféle előírást, viszont a másik féllel szemben, az intézménnyel szemben követelményeket támaszt, amelyeket vele szemben nem teljesítettek. Az elhelyezéssel kapcsolatosan felmerült problémákat orvosolni, illetve meg kellett volna szüntetni az illetékes szerveknek.
- [31] Az indítványozó lényegében a panasz intézményének bírósági értelmezését kritizálja beadványaiban.
- [32] Kitért emellett alkotmányjogi panaszában és kiegészítéseiben arra is, hogy az új eljárásra utasított ügyében a bíróság ismételen (lényegében érdemi vizsgálat nélküli) elutasította a kérelmét, amely szintén sérti a tisztességes eljáráshoz való jogát, mivel – álláspontja alapján tévesen – ítelt dolognak minősítették.
- [33] Hivatkozott arra, hogy a szabadságvesztés büntetése okán bizonyos jogai megszűnnek, illetve szünetelnek a fogvatartás során, viszont az emberi élethez és méltósághoz való jogok nem tartoznak ezen kivételek alá, amit több jogszabály és nemzetközi egyezmény is elismer. Ennek ellenére sem a bv. intézetek, sem az eljáró bíróságok nem biztosították részére.
- [34] Az indítványozó álláspontjának és sérelmeinek alátámasztásául hivatkozott az ügyéhez kapcsolódóan releváns, több korábbi alkotmánybírói döntésre, valamint az EJEB esetjogára is.
- [35] Mindezekre figyelemmel az indítványozó kérte a Balassagyarmati Törvényszék 38.Bv.456/2020/2. számú végzése és a Balassagyarmati Törvényszék 3.Bpkf.313/2020/8. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.

II.

[36] 1. Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„III. cikk (1) Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

[37] 2. A Bv. tv. ügyben érintett rendelkezései:

„10/A. § (1) Kártalanítás jár az elítéltnak vagy az egyéb jogcímen fogvatartottnak a fogvatartása során a jogszabályban előírt élettér biztosításának hiánya és az ehhez esetlegesen kapcsolódó más, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmába ütköző elhelyezési körülmény, különösen az illemhely elkülönítésének a hiánya, a nem megfelelő szellőztetés, világítás, fűtés vagy rovarirtás (a továbbiakban együtt: alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények) által előidézett sérelem miatt. A kártalanítás minden egyes, az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények között eltöltött nap után jár. A kártalanítás megfizetésére az állam köteles. (2) Az (1) bekezdésben meghatározott jogcímen további kártérítésnek vagy sérelemdíjnak helye nincs, de az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott jogosult az ezt meghaladó igényét polgári bíróság előtt érvényesíteni. (3) A kártalanítás egy napra eső összege legalább ezerkettőszáz forint, de legfeljebb ezerhatszáz forint. (4) A kártalanítás iránti igény attól a naptól számított hat hónapon belül érvényesíthető, amelyen az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények megszűntek. E határidő elmulasztása jogvesztő. E bekezdés alkalmazásában nem tekinthető az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmény megszűnésének, ha e körülmény fennállása rövid időtartamra, de legfeljebb harminc napra megszakad azért, mert az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott elhelyezése során a jogszabályban előírt élettér biztosítva volt.”

„436. § (10) E törvénynek a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról szóló 2016. évi CX. törvény 22. §-ával megállapított 10/A. § szerinti kártalanítási igény benyújtására az az elítélt és egyéb jogcímen fogvatartott is jogosult,

a) akinek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő sérelme a módosítás hatálybalépése előtt egy éven belül szűnt meg,

b) aki az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt az EJEB-hez nyújtott be kérelmet, ha a kérelmet az EJEB a módosítás hatálybalépésének napjáig nyilvántartásba vette, kivéve, ha a fogvatartott az EJEB-hez címzett kérelmét 2015. június 10. napját követően nyújtotta be és a kérelem benyújtásakor a jogsértés megszűnésétől számítottan több mint hat hónap telt el.

(11) A (10) bekezdés esetén a 10/A. § (4) bekezdésben meghatározott jogvesztő határidő e rendelkezés hatálybalépésének napjával kezdődik.”

III.

[38] 1. Az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint az Alkotmánybíróságnak elsődlegesen az alkotmányjogi panasz befogadhatóságáról szükséges döntenie.

[39] 2. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése szerint az alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó alkotmányjogi panaszát határidőn belül terjesztette elő.

- [40] Az alkotmányjogi panasz a határozott kérelem Abtv. 52. § (1b) bekezdésében előírt feltételeinek az alábbiak szerint – az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése, a III. cikk (1) bekezdése, a XV. cikk (1) bekezdése, valamint a XXVIII. cikk (1) bekezdése tekintetében – felel meg. Az indítvány az Alkotmánybíróság hatáskörére és az indítványozó jogosultságára vonatkozó hivatkozást tartalmaz, megjelöli az Alaptörvényben biztosított jogok sérelmének lényegét, az Alaptörvény megsértett rendelkezéseit és megfelelő indokolást is tartalmaz. Ezenkívül megjelöli a sérelmezett bírói döntéseket és kifejezetten kéri azok megsemmisítését.
- [41] Az indítványozó a fent megjelölt alaptörvényi rendelkezések mellett hivatkozott beadványaiban a C) cikk (1) bekezdésére, az E) cikk (2)–(4) bekezdésére, a G) cikk (2) bekezdésére, a Q) cikk (2)–(3) bekezdésére, az R) cikk (1)–(4) bekezdésére, a T) cikk (1)–(3) bekezdésére, az I. cikk (1)–(3) bekezdésére, a II. cikkre, a IV. cikk (1)–(4) bekezdésére, az V. cikkre, a XV. cikk (2) bekezdésére, a XX. cikk (1) bekezdésére, a XXI. cikk (1) bekezdésére, a XXII. cikk (2) bekezdésére, a XXIV. cikk (1)–(2) bekezdésére, a XXV. cikkre, XXVIII. cikk (6)–(7) bekezdésére, 25. cikk (1) bekezdésére, 26. cikk (1) bekezdésére, valamint a 28. cikkre.
- [42] Ezekkel kapcsolatosan az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó ugyan megjelölte ezen alaptörvényi rendelkezéseket, valamint hivatkozott azok megsértésére, ugyanakkor ezekkel kapcsolatosan a többször kiegészített indítvány sem tartalmaz releváns (lényegében semmilyen) alkotmányjogi indokolást arra nézve, hogy a megjelölt alaptörvényi rendelkezések miért és mennyiben sértik meg a támadott végzések, így nem felelnek meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontjában fogalt követelménynek.
- [43] Ezen felül megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozó hivatkozott alkotmányjogi panaszában az Alaptörvény XXIV. cikk (1)–(2) bekezdésének a sérelmére is. A XXIV. cikk (1)–(2) bekezdése a közigazgatási hatósági eljárás vonatkozásában fogalmazza meg a tisztességes eljárás követelményét, így a panasszal támadott bírósági végzések és ezen alaptörvényi rendelkezés között egyébként sincs összefüggés.
- [44] Az Alaptörvény Q) cikk (2)–(3) bekezdésével kapcsolatban az Abtv. 32. § (2) bekezdése megállapítja azon lehetséges indítványozók körét, akik valamely jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközésének alkotmányossági vizsgálatát kezdeményezhetik. Az indítványozó nem tartozik az itt felsoroltak közé, ilyen indítvány előterjesztésére tehát egyébként sem jogosult.
- [45] Az Alkotmánybíróság megjegyzi továbbá: az alkotmányjogi panasz benyújtásának törvényi feltétele, hogy az indítványozó valamely Alaptörvényben biztosított joga sérelmére hivatkozzon [Abtv. 27. § (1) bekezdés a) pont, 52. § (1b) bekezdés b) pont]. Az indítványban szereplő, Alaptörvény C) cikk (1) bekezdése, az E) cikk (2)–(4) bekezdése, a G) cikk (2) bekezdése, az R) cikk (1)–(4) bekezdése, a T) cikk (1)–(3) bekezdése, az I. cikk (1)–(3) bekezdése, a XXII. cikk (2) bekezdése, 25. cikk (1) bekezdése, 26. cikk (1) bekezdése, valamint a 28. cikke nem minősül az indítványozó Alaptörvényben biztosított és védett alapjogának, így e rendelkezésekre alkotmányjogi panasz egyébként sem alapítható {a C) cikk (1) bekezdésére például: 3458/2020. (XII. 14.) AB végzés, Indokolás [8]; az E) cikk (2) és (3) bekezdésére például: 3386/2020. (X. 22.) AB végzés, Indokolás [14]; az R) cikk (1) és (2) bekezdéseire és a 28. cikkre: 3004/2021. (I. 14.) AB végzés, Indokolás [24]; az R) cikk egészére, így a (4) bekezdésére is: 3156/2020. (V. 15.) AB végzés, Indokolás [17]; a T) cikk (1)–(3) bekezdésére és a 25. cikk (1) bekezdésére, valamint a 26. cikk (1) bekezdésére: 3029/2021. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [17]; az I. cikk (1) és (2) bekezdéseire: 3434/2020. (XII. 9.) AB végzés, Indokolás [32]; az I. cikk (3) bekezdésére például: 3327/2021. (VII. 23.) AB végzés, Indokolás [29]}.
- [46] 3. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján a továbbiakban azt vizsgálta meg, hogy az Abtv. 27. §-ában, valamint az Abtv. 29–31. §-aiban foglalt tartalmi feltételeket az alkotmányjogi panasz kimeríti-e.
- [47] Az egyedi ügyben való érintettség megállapítható, mivel az indítványozó a panasszal támadott ügyben – elítéltként – kártalanítás megállapítása iránti kérelme alapján indult eljárásban vett részt. Megállapítható továbbá, hogy az indítványozónak a támadott határozatokkal szemben további jogorvoslati lehetősége nem állt fenn.
- [48] Az Abtv. 29. §-a a befogadhatóság további tartalmi feltételeként nevesíti, hogy a panasznak a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést kell tartalmaznia.
- [49] Az Alkotmánybíróság e körben megállapította, hogy az alkotmányjogi panaszban a visszaható hatályú jogalkalmazás sérelmével összefüggésben állított alapjogi sérelem a bírói döntést érdemben befolyásolhatta, ami felveti a bírói döntés alaptörvény-ellenességének kételyét.
- [50] A fentiek alapján az Alkotmánybíróság a panaszt – az Ügyrend 31. § (6) bekezdését alkalmazva, külön befogadási eljárás mellőzésével – érdemben bírálta el.

IV.

- [51] Az indítvány megalapozott.
- [52] 1. Az Alkotmánybíróság korábban – hasonló ügyben eljárva – megállapította, hogy az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt igénybe vehető kártalanítás lehetőségét a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról szóló 2016. évi CX. törvény teremtette meg, a Bv. tv. szabályainak kiegészítésével. A rendelkezések 2017. január 1. napjától léptek hatályba, ezt követően lehet tehát kártalanítási igényt előterjeszteni [lásd: 3154/2019. (VII. 3.) AB határozat (a továbbiakban: Abh.), Indokolás [27], [28]].
- [53] Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy a Bv. tv. 10/A. §-a 2021. január 1. napján hatályát veszítette, jelen ügyben azonban még kétségtelenül irányadó volt. A – támadott végzések meghozatalakor hatályos – leglényegesebb szabályok értelmében kártalanítás iránti igény attól a naptól számított hat hónapon belül érvényesíthető, amelyen az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények megszűntek, a határidő elmulasztása jogvesztő. Nem tekinthető az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmény megszűnésének, ha e körülmény fennállása rövid időtartamra, de legfeljebb harminc napra megszakad azért, mert az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott elhelyezése során a jogszabályban előírt élettér biztosítva volt [Bv. tv. 10/A. § (4) bekezdés]. Ebből az is következik, hogy a kártalanítási igény megállapítása szempontjából – az ismertetett rendelkezés tekintetében – az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmény megszűnésének minősül, ha az több mint harminc nap időtartamra azért szakad meg, mert az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott elhelyezése során a jogszabályban előírt élettér biztosítva volt számára. Az Alkotmánybíróság ezzel kapcsolatban azonban azt is hangsúlyozta, hogy a rendelkezés természetesen nem azt jelenti, hogy a kártalanítási igényt a megelőző időszakra ne érvényesíthetné az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott. Az értelmező rendelkezés csupán annyit mond, hogy amennyiben a fogvatartás során harminc napot meghaladó időszakra olyan körülmények között volt az érintett elhelyezve, hogy a jogszabályban előírt élettér biztosítása következtében nem sérültek az alapvető jogai, akkor az azt megelőző időszakra vonatkozó kártalanítási igény érvényesítésére biztosított hat hónapos jogvesztő határidő ettől az időponttól veszi kezdetét, a további fogvatartás időtartamától és az elhelyezési körülmények további alakulásától függetlenül (lásd: Abh., Indokolás [29]–[31]).
- [54] Az Alkotmánybíróság azt is hangsúlyozta, hogy a jogalkotó a Bv. tv. átmeneti rendelkezéseinek Módtv. általi – a támadott végzések meghozatalakor hatályos – kiegészítésével a kártalanítási igény lehetőségét kiterjesztette azokra az elítéltekre, illetve az egyéb jogcímen fogvatartottakra is, akiknek az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő korábban bekövetkező sérelme a módosítás hatálybalépése előtt egy éven belül megszűnt vagy akik az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatt az EJEB-hez nyújtottak be kérelmet, ha a kérelmet az EJEB a módosítás hatálybalépésének napjáig nyilvántartásba vette, kivéve, ha a fogvatartott az EJEB-hez címzett kérelmét 2015. június 10. napját követően nyújtotta be, és a kérelem benyújtásakor a jogsértés megszűnésétől számítottan több, mint hat hónap telt el. E különleges esetekre a kártalanítás általános szabályaihoz képest bizonyos körben – értelemszerűen – eltérő rendelkezések megállapítására volt szükség, így a jogalkotó egyértelművé tette, hogy utóbbi esetkörben az igény benyújtására nyitva álló jogvesztő határidő egységesen a módosítás hatálybalépésének időpontjától, azaz 2017. január 1. napjától kezdődik (lásd: Abh., Indokolás [33]).
- [55] 2. Az indítványozó álláspontja szerint a bíróságok végzései – más alaptörvényi rendelkezések mellett – sértik az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság elvét, mivel a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmába ütköznek annak következtében, hogy a bíróságok olyan követelményeket támasztottak az indítványozó jogainak érvényesítéséhez, amelynek megfelelni nem tudott, hiszen a bírósági döntésekben felhívott és terhére értékelt, az igényérvényesítésre előírt jogvesztő határidő a vizsgált időszakban még nem is létezett, nem volt hatályban. Erre figyelemmel az Alkotmánybíróság mindenképp a visszaható hatályú jogalkotás és jogalkalmazás tilalmával kapcsolatos gyakorlatát vázolja fel.
- [56] Az Alkotmánybíróság korábban rögzítette, hogy az *ad malam partem* visszaható hatály tilalma elsősorban a normaalkotással szemben megfogalmazott elvárás, hiszen a jogbiztonság elvéből vezethető le a visszaható hatályú jogalkotás tilalma is, amelynek magját a jogalkotási törvényben is megfogalmazott azon tilalom adja, mely szerint a jogszabály a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé [30/2014. (IX. 30.) AB határozat, Indokolás [106]; 3051/2016. (III. 22.)

- AB határozat, Indokolás [15]]. Az Alkotmánybíróság megállapította azonban azt is, hogy alaptörvény-ellenesség nemcsak a jogalkotással, hanem a visszaható hatályú szabályalkalmazással összefüggésben is felvethető, ha a jogviszony vagy a jogvita létrejöttékor még nem létező – vagy nem hatályos – előírás alapján bírálnak el egy ügyet [3051/2016. (III. 22.) AB határozat, Indokolás [16]; 3314/2017. (XI. 30.) AB határozat, Indokolás [32]].
- [57] Az Alkotmánybíróság korábban – az Abh.-ban – kifejtette, hogy a Bv. tv. 10/A. § (4) bekezdés utolsó mondata nyilvánvalóan az új kártalanítási jogintézmény hatálybalépését – azaz 2017. január 1. napját – követően előforduló megszakadási körülmények tekintetében alkalmazandó. Ez a jogszabály szövegéből is egyértelműen következik, hiszen az értelmező rendelkezés alkalmazási körét egyértelműen a 10/A. § (4) bekezdés – a rendelkezés szóhasználata szerint: „E bekezdés” – vonatkozásában állapítja meg. A Bv. tv. – jelen ügy indítványozójára is – irányadó átmeneti szabályai, így a 436. § (10) és (11) bekezdései azonban nem tartalmazzák a fenti, megszakadásra vonatkozó előírást, sőt kifejezetten rögzítik, hogy a jogvesztő határidő 2017. január 1. napjától indul. Magától értetődő ugyanis, hogy a fentiekben említett időszakban még nem is létező jogintézmény vonatkozásában előírt kötelezettség (igényérvényesítési határidő) betartása fogalmilag kizárt a jogintézmény hatálybalépését megelőzően. Amennyiben tehát az eljáró bíróság a vizsgált időszakban még nem létező jogszabályi kötelezettség megkövetelésével, azaz az elbírált időszakban még nem hatályos jogszabály alkalmazásával dönt a kérelmező számára hátrányosan a kártalanítási igényről, abban az esetben ezzel a jogértelmezéssel megsérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében garantált visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmát (lásd: Abh., Indokolás [37]–[39]).
- [58] 3. Az Alkotmánybíróság – az indítványozó által csatolt, valamint a rendelkezésre álló bírósági iratok alapján – megállapította, hogy az indítványozó az alapul fekvő kártalanítási eljárás kapcsán 2013. március 24. napjától 2013. szeptember 27. napjáig előzetes fogvatartásban, 2013. szeptember 28. napjától 2016. június 8. napjáig házi őrizetben volt, majd 2016. június 9. napjától ismételen előzetes fogvatartásba került 2017. március 22. napjáig. Ezt követően 2017. március 23. napjától terjedően, folyamatos bv. intézetben töltötte a támadott végzések meghozatala idején 8 év fegyház fokozatban kiszabott büntetésének végrehajtását. Az indítványozó a Bv. tv. szerinti kártalanítási kérelmét a bíróság megállapítása szerint 2018. január 15. napján – tehát a Bv. tv. 436. § (11) bekezdésében előírt határidőn belül nyújtotta be. Az eljáró bíróságok a fentiekben ismertetett fogvatartási időszakból megállapították, hogy 2013. szeptember 27-án megszűnt az indítványozó sérelmezett fogvatartási körülménye, így kérelmét jogvesztő határidőn túl terjesztette elő, ezért kérelmének 2013. március 24. és 2013. szeptember 27. közötti időszakra vonatkozó része elkesétség miatt elutasításra került.
- [59] Megállapította továbbá az eljáró bíróság, hogy 2016. szeptember 12. és 2016. október 26. napja között (45 napon keresztül), valamint 2016. november 28. és 2017. február 5. napja között (70 napon keresztül) az indítványozó olyan zárában volt elhelyezve, ahol biztosítva volt – több mint 30 napig – a jogszabályban előírt minimális élettér. Az indítványozónak tehát az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülménye 2016. november 28. napján megszűnt. Erre tekintettel az indítványozó kártalanítási kérelmét a jogvesztő határidőn túl nyújtotta be, így kártalanítás iránti kérelmében a 2017. november 27. napjáig terjedő időszakra vonatkozóan előterjesztett kérelme ezen okból elutasításra került.
- [60] Az Alkotmánybíróság észlelte, hogy a bíróságok a kifogásolt döntéseikben egyértelműen a Bv. tv. 10/A. § (4) bekezdésének utolsó mondatában található értelmező rendelkezést alkalmazva döntöttek az ismertetett módon, annak ellenére, hogy – amint ezt az Alkotmánybíróság korábban megállapította – a szóban forgó értelmező rendelkezés nyilvánvalóan az új kártalanítási jogintézmény hatálybalépését – azaz 2017. január 1. napját – követően előforduló megszakadási körülmények tekintetében alkalmazandó (vesd össze: Abh., Indokolás [37]).
- [61] 4. A fentiek alapján az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az eljáró bíróságok – az átmeneti rendelkezéseket figyelmen kívül hagyva – a Bv. tv. 10. § (4) bekezdésének alkalmazásával olyan körülményt értékeltek az indítványozó terhére, amelyet 2017. január 1. napját megelőzően nem ismerhetett, annak eleget nem tehetett. Az eljáró bíróságok említett jogértelmezése tehát a vizsgált időszakban még nem létező jogszabályi kötelezettség megkövetelésével, azaz az elbírált időszakban még nem hatályos jogszabály alkalmazásával döntött az indítványozó számára hátrányosan a kártalanítási igényről és ezzel megsértette az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében garantált visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmát.

- [62] 5. A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Balassagyarmati Törvényszék 38.Bv.456/2020/2. számú, és a Balassagyarmati Törvényszék 3.Bpkf.313/2020/8. számú, az alkotmányjogi panaszban megsemmisíteni kért végzéseikben az eljáró bíróságok az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelmét eredményező jogértelmezést fejtettek ki, ezért az említett végzéseket megsemmisítette.
- [63] Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság az ügyben az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének a sérelmét megállapította, – állandó gyakorlatának megfelelően – a támadott bírói döntések alkotmányosságát az Alaptörvény további, sérülni vélt rendelkezéseivel összefüggésben nem vizsgálta.
- [64] Az Alkotmánybíróság mindezekkel együtt hangsúlyozza, hogy jelen döntése nem eredményezi azt, hogy az ismételt eljárás során minden sérelmesnek vélt körülmények között töltött fogvatartási napra helyt kell adni az indítványozó kártalanítási kérelmének. Jelen döntés következménye ugyanis csupán annyi, hogy a jogállamiság követelményének megfelelően a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmának betartásával az indítványozó által sérelmesnek vélt fogvatartási időszakot a fentebb leírtak ismeretében kell vizsgálni az Alaptörvény és az irányadó alkotmánybírósági gyakorlat alapján.

Budapest, 2022. március 1.

Dr. Schanda Balázs s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Handó Tünde
alkotmánybíró helyett

Dr. Schanda Balázs s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Márki Zoltán
alkotmánybíró helyett

Dr. Schanda Balázs s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Dr. Schanda Balázs s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Szívós Mária
előadó alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/114/2021.

